

STOCKHOLM

1897

FÖRORD.

Då frågan om Stockholms stads deltagande i 1897 års allmänna konst- och industriutställning afhandlades inom kommunens myndigheter, föreslogs från stadens byggnadskontor och framhölls från flera håll såsom synnerligen önskvärdt, att ett illustrerad verk öfver Stockholm måtte utgifvas. Ett arbete, skildrande så väl stadens forntid som dess nuvarande tillstånd, sådant detta ter sig efter de sista årtiondenas snabba framsteg inom alla områden, skulle på en gång utgöra ett Sveriges hufvudstad värdigt utställningsföremål och därjämte blifva till bestående gagn för alla, som af intresse för vårt samhälle, af tjänsteplikt eller forskningslust manades att taga kännedom om Stockholm vid nittonde århundradets slut och dess utveckling särskildt under den närmast föregående tiden.

Det väckta förslaget förordades också enstämmigt vid den förberedande behandling, som inom kommittéer och nämnder ägnades åt stadens utställningsfråga, och den 1 april 1896 beslöt stadsfullmäktige, att af den summa, som samtidigt anvisades för att bekosta stadens deltagande i utställningen, en del skulle afses såsom bidrag till utgifvande af ett verk med här angifna syfte. Sedan därefter bestyret med utställningens anordnande blifvit anförtrodt åt en af beredningsutskottet tillsatt kommitté, utsåg denna inom sig en särskild redaktionskommitté, bestående af ordföranden i drätselnämnden och dess andra afdelning, hofintendenten A. BÖRTZELL, rektorn vid Södermalms högre allmänna läroverk, fil. d:r CARL VON FRIESEN och stadsfullmäktiges sekreterare, fil. d:r MORITZ RUBENSON, hvarjämte, den 11 april samma år, åt under-tecknad uppdrogs att såsom hufvudredaktör leda arbetets utgifvande. Till förläggare antog utställningskommittén bokförlagsfirman J. BECKMAN, som på vissa villkor erbjudit sig att bekosta verkets tryckning.

* * *

Redaktionskommittén och hufvudredaktören började omedelbart sin verksamhet med att utarbета en plan för arbetet och inleda underhandlingar för förvärfvande af kompetenta författare till dess skilda delar. Vid närmare bestämmande af *planen* utgick man från följande synpunkter.

Kommunens egen verksamhet samt de resultat, som därpå kunna påvisas så väl i stadens yttre utseende som i dess invånares lefnadsvillkor och kulturståndpunkt, borde gifvetvis blifva arbetets hufvudsak. Härvid borde uppmärksamheten i lika mått riktas på de kommunala verksamhetsgrenar, öfver hvilka stadsfullmäktige själfva genom sina nämnder och styrelser utöfva beslutanderätt, som på dem, hvilka — såsom rättsväsen, polis, fängvård, skola och kyrka — i Stockholm äro underordnade af kommunalrepresentationen väsentligt oberoende myndigheter. Af statens organ och institutioner borde åter företrädesvis de komma i betraktande, hvilka utöfva en med de kommunala likartad verksamhet, samt de, hvilka upprättat anstalter eller vidtagit åtgärder särskildt afsedda för stadens och dess invånares behof. Statens öfriga, till landets hufvudstad förlagda verksamhet — riksstyrelsen och den centrala administrationen, nationalrepresentationen och dess funktioner — skulle däremot ej i detta arbete blifva föremål för behandling, annat än för så vida sådant kräfdes vid redogörelsen för offentliga byggnader, hvilka ej kunna förbigås uti en skildring af Stockholms utveckling och närvarande utseende.

Från ett liknande betraktelsesätt utgick man vid bestämmande af hvad i arbetet skulle intagas af redogörelser för den i oändlighet skiftande enskilda verksamheten. Hvad af enskilda uträttats för undervisning och upplysning, för hälsovård och sjukvård, för lindrande af kroppslig och andlig nöd, står i så nära samband med det offentligas åtgöranden för samma syften, att det olika ursprunget gifvetvis icke borde medföra någon åtskillnad i behandlingssättet. Den enskilda byggnadsverksamheten borde likaledes så väl som den offentliga vinna beaktande, och framför allt borde en hufvudsaklig vikt läggas på framställningar af stadens handel och industri samt på de förhållanden, som därmed stå i närmaste sammanhang. Därjämte afsåg man att i arbetet bereda plats åt kortfattade framställningar af hufvudstadens pressväsen samt af de för dess nuvarande kulturståndpunkt betecknande sätt, hvarpå dess invånare söka förströelse och förlustelse. Däremot trodde man sig böra afstå från att i planen intaga redogörelser för en del andra, ej mindre betydelsefulla verksamhetsområden, såsom vetenskap, litteratur och konst, föreningsväsen af hvarjehanda slag, sport m. m., dels därför att arbetets omfång i alla fall hotade att svälla ut öfver lämpliga gränser, dels och synnerligast därför att dessa och liknande yttringar af stadsinvånarnes verksamhet näppeligen kunna behandlas ensamt för Stockholm, utan måste ses i ett sammanhang för landet i dess helhet.

Såsom inledning till arbetets här antydda hufvudafdelningar ansåg redaktionen böra förutskickas en skildring af hufvuddragen i Stockholms naturbeskaffenhet äfvensom en öfersiktlig framställning af stadens allmänna historia, hvarjämte såsom avslutning till det hela borde följa en överblick öfver staden närmast omgifvande trakter.

Redaktionen är den första att erkänna, att den sålunda utkastade planen icke i allo kunnat konsekvent genomföras, att åtskilligt, som kunnat rymmas inom densamma, blifvit förbigånget, och framför allt, att de skilda afdelningarna förete ojämnheter i så väl behandlingssätt som utförlighet. Den knappa tid, som varit tillmätt för verkets fullbordande, har, ehuru den tyvärr till följd af åtskilliga omständigheter blifvit öfverskriden, ej medgifvit ett afhjälpande af de antydda bristerna.

* * *

I fråga om valet af *författare* för bokens skilda kapitel må följande här meddelas. Redan då förslaget om publikationen först framställdes, förutsattes, att cheferna för de under stadsfullmäktige lydande förvaltningsgrenar skulle å tjänstens vägnar

redogöra hvar och en för det honom anförtrödda arbetsfält. Den uppfordran, som med anledning häraf utgick från redaktionskommittén, hafva nämnda chefer med största beredvillighet och intresse för saken tillmötesgått, och de hafva för sina bidrag ej åtnjutit någon ersättning. För att förvärfva de bästa till buds stående förmågor att afhandla öfriga kommunala äfvensom statens här ifrågavarande funktioner vände sig redaktionen till vederbörande myndigheter med begäran om råd och anvisningar. Tacksamt har den att erkänna det bistånd, som med anledning häraf lämnats af polismästaren och folkskoleinspektören samt af cheferna för öfverintendentsämbetet, fortifikationen, järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Äfven i fråga om valet af öfriga författare har af särskildt sakkunniga personer råd begärts och beredvilligt gifvits.

Utom de namngifna författarne hafva talrika personer, tjänstemän och enskilda, till arbetet lämnat bidrag i en eller annan form, därtill anmodade vare sig af redaktionen eller af författarne. Särskildt har biträde af stadens tjänstemän i vidsträcktaste mått tagits i anspråk. Alla kunna därför ej här nämnas, men för synnerligen värdefullt understöd och verksam hjälp står redaktionen i förbindelse till, framför andra, stadens byggnadschef, öfveringeniör A. O. ALRUTZ, stadsingeniören H. YGBERG, stadens byggmästare, arkitekten P. WERMING, stadsträdgårdsmästaren A. MEDIN, ingeniören vid gasverket INGE PETERSSON, arkivarien J. FLODMARK, arkitekten K. SALIN och v. härads höfding C. A. FOLIN.

Ehuru i fråga om behandlingen af de skilda ämnen, hvilka utgöra arbetets föremål, hufvudvikten ansetts böra läggas på framställningen af det närvarande tillståndet, hafva samtliga författare funnit sig böra belysa detsamma genom redogörelser för den historiska utvecklingen. Härvid har dock bristen på dugliga förarbeten i väsentlig mån gjort sig kännbar, och den korta tiden har i de flesta fall ej medgifvit mera ingående arkivstudier. Särskildt har författaren till kapitlet om stadens historia velat hafva framhållet, att hvad han kunnat lämna bör betraktas endast som en kortfattad öfersikt, utarbetad med hjälp af lätt tillgängligt material, med spridda drag från olika århundraden och kulturstadier.

De i arbetet förekommande uppgifterna hafva icke kunnat föras fram till en fullt enhetlig tidpunkt, då de måst grunda sig på det förefintliga statistiska materialet, hvars bearbetande kräver olika lång tid. I allmänhet hänföra sig dock de statistiska uppgifterna till åren 1895 eller 1896; endast i få fall har man måst nöja sig med siffror från 1894 eller tidigare år, och likaledes endast undantagsvis hafva under innevarande år inträffade förändringar blifvit omförmälda.

För alla i arbetet uttalade omdömen äfvensom för riktigheten af däri förekommande detaljuppgifter äro vederbörande författare ensamma ansvariga.

* * *

På verkets utstyrel med texten belysande *illustrationer* — bilder, kartor, planer och diagram — hafva författare och redaktion ansett sig böra lägga en hufvudsaklig vikt. De flesta byggnadsritningar, planer o. dyl. äro utförda i stadens byggnadskontor, en del af kartorna hafva utarbetats eller granskats i stadsingeniörskontoret, andra hafva utförts eller kompletterats i generalstabens litografiska anstalt, hvarvid särskildt löjtnant H. BYSTRÖM lämnat verksam och sakkunnigt biträde. Originalfotografier till ett flertal af de i arbetet återgifna bilderna hafva med säkert omdöme och framstående teknisk skicklighet utförts af ingeniören i byggnadskontoret C. J. GIMBERG. Äfven enskilda fotografers biträde har anlitats till erhållande af original för verkets illustrerande, hvarförutom talrika fotografier blifvit för ändamålet inköpta. Såsom lån hafva ett

stort antal så väl ritningar som fotografier blifvit ställda till verkets förfogande af myndigheter och enskilda.

Vid reproduktionen af illustrationerna har man så godt som uteslutande anlitat de moderna fotografiska metoderna, autotypi och fototypi. Om man därvid måste afstå från bildens artistiska fulländning genom konstnärens hand, så vinnes åter den fördelen, att naturtroheten ej kan lida intrång af fantasien, och i en kommande tid, då originalen till de afbildade föremålen måhända delvis äro försvunna, skall intet tvifvel kunna råda om afbildningarnas trovärdighet.

Autotypierna äro till större delen utförda vid JUSTUS CEDERQUISTS KEMIGRAFISKA ANSTALT i Stockholm, till hvars föreståndare redaktionen står i stor förbindelse för noggrannhet och snabbhet vid arbetenas fullbordande. Ett stort antal autotypier äro också utförda vid GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALT, en mindre del vid H. HASSELQUISTS GRAFISKA KONSTANSTALT. Samtliga fototypier äro framställda vid generalstabens litografiska anstalt, hvilken också haft åt sig uppdraget det maktpåliggande arbetet med de litografiska kartornas och planschernas reproduktion och tryckning.

De i arbetet förekommande vignetterna äro tecknade af artisten D. LJUNGDAHL och de utsirade begynnelsebokstäfverna utförda efter ritningar af fröken ANNA BERGLUND.

Papperet är från LESSEBO, och boktrycket är utfördt vid K. L. BECKMANS officin, hvars nitiska arbetsledare och skickliga arbetare inlagt de största förtjänster om verkets typografiska utstyrelse, särskildt det grannliga och tidsödande illustrationstrycket. Bokbinderiarbetet är utfördt af herr GUSTAF HEDBERG, från hvars atelier de för arbetet särskildt framställda permarna hafva utgått.

Verket i sin helhet är alltså en produkt af svensk och, så vidt möjligt stockholmsk, konstfärdighet och industri.

* * *

Till sist är det för redaktionen en angenäm plikt att vitsorda det stora tillmötesgående, som städse visats densamma under arbetets utgifning från förläggarefirmans sida, representerad af dess chef, herr CARL FR. BERNSTRÖM, hvilken äfven, i sin egenkap af chef för det Beckmanska boktryckeriet, utöfvat hufvudledningen af verket i typografiskt hänseende. De ofta förnyade anspråken på ökad textutrymme och ytterligare illustrationer hafva, oaktadt firmans kostnader härigenom mångdubblats, alltid mötts af beredvilligt bifall, och genom på mångfaldigt annat sätt ådagalagdt intresse för företaget har förläggaren underlättat hufvudredaktörens arbete.

Stockholm i november 1897.

E. W. Dahlgren.

FÖRSTA DELEN.

INNEHÅLL.

	Sid.
I. Stockholmstraktens geologi af professorn friherre GERARD DE GEER . . .	1
Berggrunden: gneis och granit	3
Sprickbildningar och sänkningar	8
Istidens inverkan på traktens geologi	11
Geologiska förhållanden inom stadsområdet	19
Förändringar genom människans inverkan	23
De geologiska förhållandenas betydelse för stadens utveckling	26
II. Stockholmstraktens hydrografi af hälsovårdsnämndens kemist ingenjör KLAS SONDÉN.	
Mälaren	28
Stockholms ström	30
Saltsjön	31
Vattnets rörelse	32
Förloppet under nedsjö	36
Förhållandena under uppsjö	37
Temperaturförhållandena i vattendragen	42
Mindre sjöar invid Stockholm	44
De hydrografiska förhållandenas betydelse för praktiska intressen	45
III. Stockholms klimat af amanuensen vid statens meteorologiska centralanstalt fil. d:r H. E. HAMBERG	48
Lufttrycket	49
Vinden	50
Temperaturen	51
Luftens fuktighet	58
Nederbörden	58
Moln och dimma	60
Några data rörande vegetationen m. m.	61
IV. Stockholms historia af fil. lic. KARL HILDEBRAND.	
1. Staden under medeltiden	63
2. Vasakonungarnes tidevarf	88
3. Stockholm under Sveriges storhetstid	98
4. Stadens invånare under 1500- och 1600-talen	123
5. Staden under 1700-talet och början af 1800-talet	165

	Sid.
V. Stockholms styrelse och förvaltning af stadsfullmäktiges sekreterare fil. d:r MORITZ RUBENSON.	
I äldre tider	201
Den nuvarande organisationen:	
Öfverståthållareämbetet	208
Stadsfullmäktige	210
Nämnder och styrelser	212
VI. Statistiska uppgifter angående staden och dess befolkning af stadsfull- mäktiges sekreterare fil. d:r MORITZ RUBENSON.	
Stadsområdet och dess användning	216
Administrativa och andra indelningar	217
Folkmängd i äldre tider; nuvarande folkmängd och dess fördelningar	218
Äktenskap; födda och döda; flyttningar	223
Hvarjehanda befolkningsförhållanden	224
Bostäder och andra lägenheter; byggnadsverksamhet	229
Fastighetshandel; inteckningar	230
Fastighets- och inkomstbevilning	231
VII. Stockholms finanser af stadsfullmäktiges sekreterare fil. d:r MORITZ RUBENSON.	
Inkomster	235
Utgifter	239
Lån	240
VIII. Stockholms rättskipning af biträdande polismästaren, vice häradshöfding HJ. VON SYDOW	243
IX. Stockholms polis af biträdande polismästaren, vice häradshöfding HJ. VON SYDOW.	
1. Polisen före 1776	253
2. Polisens omorganisation år 1776	259
3. Polisen från 1776 till 1830-talet	263
4. Polisens reorganisation kring midten af 1800-talet	264
5. Den nuvarande polisinstitutionen	271
X. Stockholms fängvård af biträdande polismästaren, vice häradshöfding HJ. VON SYDOW	299
XI. Stockholms folkskolor af folkskoleinspektören fil. d:r C. G. BERGMAN.	
1. Styrelse och organisation	307
2. Lärare och lärarinnor	313
3. Barnen	316
4. Slöjd och handarbete	319
5. Skollofskolonier, skolbad, arbetsstugor, skolkök och bispisning af barn	325
6. Skolhusbyggnader	334
7. Utgifter för folkskoleväsendet	337
XII. Elementarundervisningen i Stockholm af läroverksadjunkten fil. d:r O. A. STRIDSBERG.	
Statens läroverk	340
Privata läroverk	348

	Sid.
XIII. Högre undervisningsanstalter och specialskolor i Stockholm af bibliotekarien fil. dr E. W. DAHLGREN	355
1. Stockholms högskola	356
2. Medicinsk undervisning	362
3. Anstalter för lärarebildning	374
4. Undervisning i bildande konst och musik	375
5. Militärisk undervisning	380
6. Teknisk och yrkesundervisning	390
7. Undervisning för arbetare	403
8. Abnormundervisning	410
XIV. Museer, bibliotek och arkiv af bibliotekarien fil. dr E. W. DAHLGREN.	
1. Museer	416
2. Bibliotek	454
3. Arkiv af lektorn fil. dr EMIL HILDEBRAND	467
Stockholms observatorium	475
XV. Stockholms hälso- och sjukvård af förste stadsläkaren professor KLAS LINROTH.	
1. Historisk öfverblick	478
2. Kommunens hälso- och sjukvårdsanordningar	481
3. Af kommunen oberoende hälso- och sjukvård i Stockholm	495
4. Beskrifning öfver sjukhus och vårdanstalter	518
5. Om allmänna hälsotillståndet i Stockholm	568
XVI. Fattigvård och välgörenhet i Stockholm af vice häradshöfdingen greve B. OXENSTIERNA	580
Historisk öfversikt	581
Den kommunala fattigvården	587
Den enskilda välgörenheten	612
XVII. Stockholms kyrkliga och religiösa förhållanden af vice komministern teol. dr S. A. FRIES	645

ANDRA DELEN.

INNEHÅLL.

	Sid.
XVIII. Stockholms slott under Vasatiden af intendenten vid nationalmusei konstafdelning fil. dr G. UPMARK	1
Explication vppå grundriktningh som vthwijsar fördelningen på den Öfwersta Wåningen vppå Stockholms Slått (1660)	14
XIX. Det nya slottet af slottsintendenten professor E. A. JACOBSSON	18
Uppgift å de kungliga personernas bostäder från år 1754 intill närvarande tid	37
Förteckning öfver rummen i kungl. slottet	39
XX. Statens byggnader i Stockholm af slottsintendenten professor E. A. JACOBSSON.	
Byggnader för hofvets behof	42
Byggnader för ämbetsverk och statsinstitutioner	45
Riddarhuset	51
Riksbyggnaderna	53
Offentliga monument	56
XXI. Byggnader för militära ändamål af majoren vid kungl. fortifikationen LUDV. W:SON MUNTHE.	
Stockholms garnison	65
Byggnader för arméns styrelse, förråd m. m.	68
Kompanikaserner	71
De äldre regementskasernerna	72
Nyare kaserner	74
Fotgardesregementenas kaserner	78
Lifgardets till häst nya etablissement	82
Flottans byggnader	85
XXII. Stockholms kyrkor af slottsintendenten professor E. A. JACOBSSON.	
Historisk inledning	90
Medeltidskyrkor	95
Kyrkor från Johan III:s tid	100
Centralkyrkor	105
Moderna kyrkor	114
XXIII. Stockholms begravningsplatser af drätselnämndens sekreterare, vice häradshöfdingen EMIL KINANDER	120

	Sid.
XXIV. Stadens allmänna byggnader. Meddelanden från stadens byggnadskontor.	
Rådhuset	130
Öfverståthållarehuset	138
Börsen	139
Stora tullhuset	142
Saluhallen å Hötorget	144
XXV. Stockholms enskilda byggnader af arkitekten GUSTAF LINDGREN.	
Medeltiden	145
Reformationstiden	150
Ung-renässansens tid	153
Barockstilens tid	169
Öfvergång från barock- till rococostilen	179
Den gustavianska tiden	187
1800-talets arkitektur	189
F. W. Scholander	194
Den nyaste arkitekturen	199
Byggnadernas inredning	208
Byggnadslagstiftningen	213
XXVI. Gaturegleringen af stadsfullmäktiges sekreterare fil. dr MORITZ RUBENSON.	
Stadens äldsta bebyggande	217
Gustaf II Adolfs reglering	221
Klas Flemings reglering	223
1700-talets byggnadsordningar	227
Den nya stadsplanen	232
Stadens fastighetsaffärer	242
XXVII. Stockholms gator, afloppstrummor och planteringar af chefen för stadens gatu- och trumbyggnader ingenjör OTTO FRÖMAN.	
Gators profilreglering	247
Gatornas beläggning	259
Körtrafikens storlek	276
Afloppstrummor	278
Allmänna parker och planteringar	286
XXVIII. Stockholms hamnar, kajer och broar af chefen för stadens vattenbyggnadsarbeten kapten V. E. LILLENBERG.	
Hamnar	295
Vattenbyggnader	305
Broar och viadukter	310
XXIX. Stockholms vattenledning af chefen för stadens vattenledning löjtnant F. V. HANSEN.	
Vattenledningens uppkomst och anläggning	323
Vattenverken vid Skanstull och Eriksdal	331
Vattenreservoarerna	342
Vattentornet vid Mosebacke	343
Rörnätet	344
Vattnets beskaffenhet	349

	Sid.
XXX. Stockholms belysningsverk af chefen för stadens gasverk, öfveringeniör AD. AHLSELL.	
Historisk återblick	353
Gasfabrikationen	359
Klaragasverket	369
Värtagasverket	373
Gasrörnätet	379
Gasförbrukningen	382
Gatubelysningen	383
Den enskilda gasförbrukningen	386
Gastillverkningens biprodukter	390
Elektricitetsverket	391
XXXI. Stockholms brandväsen af stadens brandchef, kommandörkapten B. HOLLSTEN.	
Brandväsendet i äldre tider	405
Åtgärder för brandväsendets reorganisation	415
Brandkårens upprättande	418
Brandkårens stationer, personal och materiel	419
Brandkårens verksamhet	420
XXXII. Stockholms renhållningsväsen af direktören för stadens renhållningsverk F. G. F. WALLANDER.	
Historisk återblick	422
Gaturenållningen	424
Afrådesrenållningen	427
Sopors och latrins behandling	431
Renållningsverkets ekonomi	434

TREDJE DELEN.

INNEHÅLL.

	Sid.
XXXIII. Stockholms industri, handel och sjöfart af aktuarien i kungl. kommerskollegium fil. d:r KARL KEY-ÅBERG.	
Historisk öfverblick	1
Industrien	14
Handeln	39
Sjöfarten	49
XXXIV. Arbetareförhållanden af litteratören GUSTAF AF GEIJERSTAM	60
Fackföreningsväsendet	61
Strejkrörelsen	67
Nykterhetsrörelsen	69
Arbetarnes lönevillkor och bostadsförhållanden	73
XXXV. Bankväsendet af kassadirektören i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag vice häradshöfding CARL FRISK.	
Historisk inledning	81
Sveriges riksbank	88
Enskilda banker och aktiebanker	91
Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag	98
Sparbanker	99
XXXVI. Försäkringsväsendet af försäkringsföreningens sekreterare fil. d:r JOHAN LEFFLER	101
Sjöförsäkring	102
Brandförsäkring	104
Lifförsäkring	107
Olycksfallförsäkring	109
Statistisk öfversikt, utarbetad af kamreraren i försäkringsaktiebolaget Fylgia JOHN MAY	>
Försäkringsföreningen	112
XXXVII. Järnvägar af baningeniören kapten HARALD LEMKE.	
Statsbanorna	115
Sammanbindningsbanan	121
Statsbanornas stationer i Stockholm	124
Trafikuppgifter	128

	Sid.
Enskilda järnvägar.	
Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg	130
Rimbo-banan	132
Saltsjö-banan	136
Löfsta-banan	139
XXXVIII. Den lokala samfärdseln af litteratören CLAES LUNDIN och aktuarien i kungl. statistiska centralbyrån fil. dr S. A. LÖFSTRÖM.	
1. Historisk återblick af Claes Lundin	141
Den moderna samfärdseln af S. A. Löfström:	
2. Åkeriväsendet	149
3. Skjutsväsendet	152
4. Hyrkuskväsendet	153
5. Spårvägar	154
6. Omnibustrafiken	162
7. Ångslupstrafiken	167
8. Hissar	169
9. Brunkebergstunneln	172
10. Stadsbud	172
XXXIX. Postväsendet af aktuarien i kungl. generalpoststyrelsen RAFAEL LUND- GREN.	
Inledande historik	175
Postförbindelserna	178
Föremålen för postinrättningens verksamhet	181
Postinstitutionerna inom hufvudstaden	189
Statistiska uppgifter	196
XL. Telegraf af adjungerade ledamoten i kungl. telegrafstyrelsen ingenjör KNUT ERICSSON.	
Optiska telegrafan	199
Elektriska telegrafan	202
Telegrafstationerna och telegrafkorrespondensen	207
Telegrafledningarna	207
XLI. Telefon af adjungerade ledamoten i kungl. telegrafstyrelsen ingenjör KNUT ERICSSON	208
Belltelefon	209
Allmänna telefon	210
Rikstelefon	218
Telefonledningarna	228
Statistiska uppgifter	232
XLII. Stockholms pressväsen af litteratören THORE BLANCHE	234
XLIII. Förlustelser af litteratören CLAES LUNDIN.	
Offentliga nöjen	243
Restauranter	250
Kaféer	258
Hotell	262
Teatrar	266

	Sid.
XLIV. Stockholms omgifningar af bibliotekarien fil. d:r E. W. DAHLGREN.	
Gränser	303
Naturbeskaffenhet	308
Befolkning	318
Sommarnöjen	335
Förstäder	345
<hr/>	
Rättelser	350
Alfabetiskt namn- och sakregister, utarbetadt af E. W. DAHLGREN	351

